

SPOSOBY MYŚLENIA
EWELINA GAJEK

Granice mego języka wyznaczają
granice mego świata.

Ile znasz języków, tyle razy jesteś
człowiekiem

Relatywizm językowy

Teoria

Sapira-Whorfa

Język wpływa na myślenie.

Istnieje nierozdzielny związek
między strukturą języka
a sposobem doświadczania świata.

Język Indian Hopi

- brak rzeczowników w znanej nam europejskiej postaci
- rzeczowniki takie jak płomień, fala mają postać czasowników
- skupiony na ruchu, zorientowany na proces
- nie posiada czasu przyszłego i przeszłego

Budowanie kontaktów międzyludzkich w chwili powitania

Bliskość czy oficjalność?

Witam!

Dzień dobry!

Cześć!

- przejście na „ty”
(np. w języku angielskim)
- zwrot „wy”
(otczestwo w języku rosyjskim)

Biblijny mit o wieży Babel skłaniał badaczy do poszukiwania prajęzyka.

za wspólnym pochodzeniem języków europejskich przemawia nie słownictwo, lecz gramatyka

Gottfried Leibniz

XVII w.

stworzenie uniwersalnego języka myśli ludzkich

Naturalny Metajęzyk Semantyczny

Metajęzyk
tworzy
kilkanaście gniazd językowych.

- ja, ty, ktoś, coś, ludzie, ciało
- ten, ten sam, inny
- jeden, dwa, niektóre, dużo, wszystko
- dobry, zły, duży, mały
- myśleć, wiedzieć, chcieć, czuć, widzieć, słyszeć
- mówić, słowo, prawda
- robić, dziać się (zdarzać się), ruszać się
- być (istnieć) mieć
- żyć, umrzeć
- nie, być może, móc, bo (=ponieważ, z powodu), jeżeli
- kiedy, teraz, chwila, po (potem), przed (przedtem), długo, krótko, przez pewien czas
- gdzie, tutaj, pod, nad, daleko, blisko, z tej strony, wewnątrz
- bardzo, więcej
- rodzaj, część
- tak jak, taki jak

Osoba x zrobiła coś
To jest coś złego
Nie chcę aby ta osoba robiła to
Gdy ta osoba to robi, to ja czuję coś złego
Nie chcę, by ona to robiła
Nie mogę nic zrobić, aby ta osoba nie robiła
tego
Z tego powodu czuję coś złego

Dogmat antropologii:

- ▣ Wrodzone cechy ludzkie są wszędzie takie same.
- ▣ Wrodzone różnice nie przyczyniają się do różnic kulturowych.

PYTANIA:

Czy wszyscy ludzie myślą w taki sam sposób?

Czy istnieją specyficzne kulturowo sposoby myślenia, posługujące się różną logiką i nie można ich wiernie odtworzyć w obcym języku?

Problem przekładu

- Czy prymitywne ludy niepiśmienne myślą w sposób fundamentalnie różny od nas?
- Czy jesteśmy w stanie zrozumieć ich światopogląd i oddać go porównawczą terminologią antropologiczną?
- Czy terminologia antropologiczna jest rodzajem języka wolnym od kontekstów i użytecznym porównawczo?

Symbolika i totemizm

każda podgrupa społeczna posiada specjalny, rytualny
związek z klasą zjawisk naturalnych

- Bororo opisywali siebie jako „ary”.
- Czy Bororo potrafią myśleć logicznie?
- Posługiwanie się metaforą.

Metafora i metonimia

METAFORA

znaczenie naddane, przenośne

METONIMIA

część zamiast całości

Tłumaczenie

- obecność idiomów w języku

FRAZEOLOGIZM: „RĘKA RĘKĘ MYJE”

- o w języku polskim
znaczenie pejoratywne

wspieranie się osób
nieuczciwych sprawach

- o w języku angielskim
konotacje pozytywne

oznacza współpracę

Metonimia

UBER-MORLOCK:

*Jedni byli oczami i uszami,
drudzy mięśniami i ścięgnami,
inni mózgami.*

Azande i wiara w czarownictwo

Edward Evans-Pritchard rozróżniał pojęcia:

- mistyczne
- oparte na zdrowym rozsądku
- naukowe

Świat oglądany przez pryzmat języka

Jonathan Swift *Podróże Guliwera*

Guliwer o ludziach:

często sprzeczamy się i rzadko kiedy bywamy jednego zdania.

Guliwer o rozumnych koniach:

nie wiedzą co to jest podawać wszystko w wątpliwość, co utrzymywać zdania dzikie, nauki nieuczciwe i szkodliwe.

PISMO

- John Goody: *pozwoili ludzom na rozróznienie miédy pojęciami a tymi, którzy je wypowiadaję.*
- Pismo pozwala zatrzymać treści w czasie i przestrzeni, umożliwia akumulację wiedzy i oderwanie od zapamiętywania.

Czas a postrzeganie świata

- W niektórych społecznościach jest czymś konkretnym, wpisanym w działanie i proces.
- Niektóre ludy nie odmieniają czasowników w czasie przyszłym (w przyszłości jeszcze nic się nie wydarzyło).
- Dla tych ludów nie istnieje pojęcie tracenia czasu (patrz – Ryszard Kapuściński *Heban*).

Czas a postrzeganie świata

W naszej społeczności czas jest konkretny, ilościowy, linearny.

WEHIKUŁ CZASU 2002

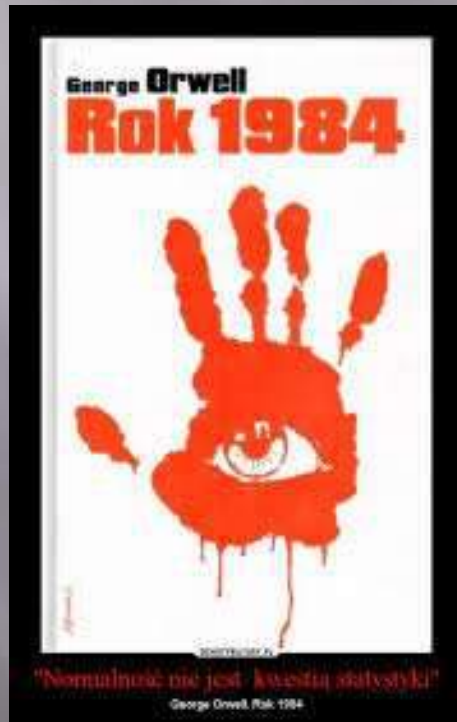
Elojowie nie znają przeszłości, nie myślą o przyszłości

Język władzy

GEORGE ORWELL *ROK 1984*

Wkroczenie wojsk czy obrona rosyjskojęzycznej ludności?

Podsumowanie

- Zrozumienie różnych światopoglądów, jakie tworzą istoty ludzkie jest przedmiotem badań antropologów, lecz nie jest ich zadaniem wydawanie wartościujących sądów o nich.
- Dobre studia nad wiedzą i światopoglądami społeczności wymagają zrozumienia świata z perspektywy tubylca.
- Dychotomie w pojmowaniu świata przywołane powyżej nie dostarczały antropologom satysfakcjonującego obrazu świata, lecz ułatwiały obserwację zjawisk społecznych i kulturowych.